

ENDURSKIN

livstrygging
fyrir gangandi

ff LADN - YRI
REGLA BRYGGD

Føroya Björ

Tórshavn tlf. 13434
Leirvík tlf. 43038
Klaksvík tlf. 55454
Tórøyr tlf. 71025

SÍÐAN 1888

**HALDIÐ...
KEYPIÐ...
LESID...**

sosialurin

telf. 11820

Restorffs

Bryggjari
tlf. 14728

svarar eisini aftan á
kl. 17.

Eitt afturstig

sjónarmið

Viðmerking til uppskot landsstýrisins at leggja toll á bókur og bløð

Ídag

Gunnar Hoydal, formaður i Føroya Rithøvundafelag

Tað er ymiskt, sum tað i ymiskum londum verður virt at lesa bókur og at skriva. I Irlandi, til dømis, verða bókmentir settar so umráðandi fyrri samtíð og eftirtíð, at ikki bara bókurnar, men eisini rithøvundarnir sleppa undan skatti. I Islandi verða á hvørjum ári latnar millum 80 og 100 sonevndar starvslønir, ið svara til vanligar læraralønir, so at rithøvundar kunnu fáa arbeiðsfrið i nakrar mánaðar ella kanska eitt ár til at greiða bók ella ritverk úr hondum. I øllum øðrum Norðurlondum er tað víðurkent, at tað er avgerandi fyrri landsins mentan og liv sum tjóð, at nógvar og fjølbroyttar bókmentir koma út, og at tey sum skriva fáa góðar umstøður. Sáttmálar tryggja teimum øll rættindi, stuðulsskipanir eru gjørdar afturfyrri beinleiðis og óbeinleiðis nýtslu av teirra verkum, samsýning verður latin fyrri hvørt ljósprent burtur úr bókum teirra o.s.fr. Og tað er sjálvsagt, at tey sum skriva fáa lön fyrri sitt arbeiði, ikki bara av meira mentunarligum grundum, men eisini tí at tey eru sjálf fyrirtreytir fyrri teimum nógvu arbeiðsplassunum, sum koma aftaná i prenting og innbinding, i forlagsarbeiði, i bókahandlum, á bókasøvnnum og i skúlum, á læristovnum, i útvarpi og sjónvarpi.

Eftirbátar

Hjá okkum er so at siga einki av hesum, hóast landsins stóð og fólkatal skuldi gjørt tað meira neyðugt enn nakra aðrastaðni. Tað er oftani beint tvørturímóti, at tann sum skrivir skal gjalda fyrri øll hini liðini i framleiðsluni. Korini eru tey, at rithøvundurin skal fyrst arbeiða ólønur, og síðani skal hann seta seg i skuld fyrri at fáa bókinu út. Heilt óvanligt er tað, at solan kann bera útreiðslurnar av útgávu, og hendur tað seg, so er tað oftast ikki fyrr enn eini tiggju ár eru farin.

Øvugt er hetta, líka so øvugt sum hevði maðurin, ið fær fiskin upp á dekkið, skulad lónað skipara og reiðara og flakavirki og fiskasolu fyrri at fáa matin á døg-

verðaborðið hjá folki.

Serstøða

Henda føroyska serstøða er fyrr nevnd, seinast i sambandi við løgtingssuppskotið um alment bókaforlag. Og hon verður umrødd á hvørjum ári, tá ið norðurlendsku rithøvundafelögin koma saman at tosa um úrslit og um framstig. Hjá okkum hevur higartil verið nakað soltið við úrslitum. Landið er so litið, tað orkar ikki so nóg, verður sagt. Men hevði bara lutfalsliga tað sama verið hjá okkum sum hjá øðrum, so høvdu menn sum Robert Joensen og J. Simun Hansen fingið arbeiðt til ómetligt gagn fyrri landið. Og hvat hevði ikki Pól F. kunnað virkað tann tíð tað var. Ella Martin Joensen avrikað sum skald, hevði hann ikki alt sitt liv verið bundin av skulanum.

Men eitt litið hava vit kortini havt at vist á: Hjá okkum var ikki skattur lagdur á bókur!

Landsstýrisuppskotið

Vit skilja nú, at hetta hevur verið mestsum av misgáum. Landsstýrið heldur, at tað nú eigur at rættast, og frá at hava verið ein litil fyrimynd á hesum eina oki skulu vit nú eisini her verða tann svarta myndin við hægsta almenna gjaldinum i Norðurlondum.

Tværmílljónir sigur landsstýrið seg vænta árliga av hesum tolli. Tværmílljónir árliga skulu tey gjalda, sum lesa og skriva ella geva bókur út. Hetta talið eigur at sammetast við tað, sum á figgarlógini verður latið til list og mentan. Kanska minnst vit, at játtanin til mentunargrunn løgtingsins tað eina árið datt heilt burtur, nú er hon so komin upp á ein tiggjundapart av upphæddini, sum hesin bókatollur skal geva.

Tá ið landið sum i hesum føri tekur frá mentanini, so verður tað sagt, at tað eru samfelagsligar og vinnuligar grundir fyrri tí. Men tá ið landið letur ein litlan part av tí aftur, tá verða ikki samfelagsligar grundir nevndar,

Bókur og bløð, ið verða innflutt skulu tollast. Tollurin er settur at geva landskassanum 2 mill. kr. árliga. Formaðurin i rithøvundafelagnum, Gunnar Hoydal, heldur, at úrslitið verður hetta: At bókur dýrka, at minni verður keypt av bókum, at minni verður at fáa á bókasøvnnum og i bókahandlum, at meira verður tikið av ljósritum i skúlum og aðrastaðni, at grundarlagið fyrri skrivning verður veikari og at minni verður lisið. — Hetta hendir i einum tíðarhøvri, tá ið bókur og upplýsing yvirhøvur eru hóttað sum ongantíð fyrr av teknologi og elektronikki, visir hann á.

men vit hoyra hvørja ferð tann gamla sangin um skattaborgarnar, ið skulu bløða.

Avleiðingarnar

Endamálið sigst at vera, at allar føroyskar bókur skulu verða prentaðar og gjørdar i Føroyum. Eingin kann vera ósámdur i tí, at tað arbeiðið, sum kann verða gjørt á føroyskum prentsmiðjum, eigur at verða gjørt her. Eingin hevði heldur fegnast meira um tað enn føroyskir rithøvundar, hevði føroyska prentsmiðjan kunnað givið sama tilboð sum tann útlendska, bæði i dygd og tíðarfreistum og i prisi, tí tað er sjálvsagt, at alt tað stóra arbeiðið, sum liggur i rættlestri, hevði verið lættari tá. Men ein veruleiki er tað, at tað eru bókur, sum høvdu ikki kunnað komið út, hevði ikki rithøvundurin spart nakrar túsund krónur við at taka av einum tilboði úr Danmark ella Islandi. Og ofta eru hetta bókur, sum ikki kunnu vænta ta stóru soluna, men sum kortini hava stórt listaligt virði, skaldsøgur, yrkingasøvn og stuttsgøvn.

Eindomi er tað heldur ikki, at hesi tilboð, tá ið bókabinding kemur afturat, liggja meira enn fjórðingin lægri enn føroysku tilboðini. Tað vil siga, at hesi 25% i tolli verður ein beinleiðis eykaútreiðsla, sum rithøvundin má bera aftur at øllum hinum. Er tað kappingarferið hjá føroyskum prentsmiðjum, ið uppskotið hugsar um, tá mátti tað rætti svarið verið at lætt um útreiðslurnar hjá prentsmiðjunum heldur enn at tynja um útreiðslurnar hjá rithøvundum og útgevarum.

Umberingar

Sum umbering er tað sagt, at talan er bara um útlendskar bókur og útlendska prenting, og tað er fært fram sum órimligt, at donsk vikubløð og sjónvarpsbond skulu sleppa undan tolli. Til tað er at siga, at vit valeyst minni enn nakað annað samfelag kunnu verða útlendskum bókum fyriltuttan, tær eru ein livstreyt fyrri allari upplýsing i Føroyum.

Og er tað neyðugt at taka bókmentir og upplýsing við fyrri at kunna tolla lættisopparnar, so er prisurin ov høgur. Tað er við hesum sum við øllum tilikum revsiltøkum: Tað sum ber seg væl frammanundan, tað heldur óbroytt fram, meðan tað dygdar-góða og upplýsandi tiltalið, sum stendur seg illa i kappingini, tað verður lúkað burtur sum tað fyrsta.

Mentunarligt afturstig

Uppskotið er eitt mentunarligt afturstig. Tað leggur stein oman á byrði fyrri føroyskar bókmentir. Tað er stórliga fryktandi fyrri, at tann parturin av føroyskum bókum, ið verður prentaður uttanlands (i fjór 15% og ikki, sum tað hevur verið nevnt, millum 60 og 70%) bara hvørur, tí rithøvundurin ella útgevarin orkar ikki at figgja útgávuna. Og hvat er tá vunnin fyrri føroyska prenting?

Heldur man úrslitið far at verða hetta: At bókur dýrka, at minni verður keypt av bókum, at minni verður at fáa á bókasøvnnum og i bókahandlum, at meira verður tikið av ljósritum i skúlum og aðrastaðni, at grundarlagið fyrri skrivning verður enn veikari og at minni verður lisið. Hetta hendir i einum tíðarhøvri, tá ið bókur og upplýsing yvirhøvur eru hóttað sum ongantíð fyrr av teknologi og elektronikki.

I eini tíð, har illsinnið og ógleðin veksur framman fyrri allar landsins skermar, átti svarið at verið ein miðvisur føroyskur mentunarpolitikkur, sum stuðlaði øllum skapandi arbeiði i landinum. Sum kundi givið okkum gleðina at skapa sjálvi og at medvirka við okkara egna hugflogi, øllum okkara niðurbundnu gávum.

Einki tørvaði okkum minni enn eitt uppskot, sum ger tað meira trupult, og sum sigur við okkum, at vit skulu gera minni, lesa minni, lata tey lesa, ið hava ráðini; skriva minni og lata bara tað koma út, sum ber seg.

Gunnar Hoydal